

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

השיעור נמסר
במוצאי שבת-קודש
בהעלותך
סיון התשפ"ד בשל"ה
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

ביאור הג"ר נסים רצאבי זצ"ל לגבי המושג המובא בדברי חז"ל, 'נתן בו עיניו, ועשאו גל של עצמות', כי הכוונה ל"ג זהרורין אשר מחיים את הנשמה. ומעשה שהיה עם היעב"ץ כאשר שמע מישהו שהתלוצץ על עניין זה ועשה זאת לעיניו, ועי"ז חזר הלה בתשובה.

בעניין פרשת 'ברכת כהנים' שיש בה חמש פרשיות סתומות למרות שזהו עניין אחד, והקשר לחמשת האוירים שעושים הכהנים באצבעותיהם בשעת נשיאת כפיהם.

ביאור נפלא למה בספר-תורה דידן ובתיגאן כת"י כתבו את פסוקי ברכת כהנים בצד שמאל, והשאירו בצד ימין חלק. ושראו להחזיר עטרה לישנה. והשלמה בעניין צורת כתיבת פרשת האזינו, ועשרת הדיברות.

שמותיהם של אותם 'שבעים מזקני העם' שאסף משה רבינו, וטעם למה קבעו את סימן הקריאות בפרשת האזינו – הזי"ו ל"ך. זעל פי זה למדנו טעם חדש לכתיבת שירת האזינו בששים ושבע שורות דוקא.

המשך בעניין השורות הצרות בפסוקי ואעידה במ וגו', שלפני שירת האזינו, והאם עדיף להרחיב קצת את האותיות בכדי שישארו בצדדים פחות מתשע אותיות, והתייחסות לספרי תורה שעשו כך בעבר.

בעניין כתיבת התיבה 'הלי"י' תגמלו זאת, והוכחה עשרים ושש שהכתר בן אשר הנמצא כיום איננו הכתר אשר היה לנגד עיני הרמב"ם.
בקשת עזרה והתרמה עבור אחד מידידנו הי"ו.

כל הזכויות שמורות למרן שליט"א

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ – בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" ובחברות "שערי יצחק" – 744

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בלי"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,

וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא

כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכי"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש ע"י ידידנו אלון מתנה הי"ו, לרפואת ולהצלחת גפן בת אלון שתחיי, ולהצלחת כל בני משפחתו. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ. כמו"כ השיעור מוקדש ע"י ידידנו היקר רבי ברוך בן שלמה כפיף הי"ו, מארצות הברית, להצלחת בנו הנולד לו במזל טוב שיכניסו בבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו, ושיגדל לתורה לחופה ולמעשים טובים. ולרפואת היולדת מרת אילה בת לינה שתחיי, לבריאות איתנה ונהורא מעליא. בעבור שהתנדבו למוסדות יד מהרי"ץ.

כמו כן השיעור מוקדש ע"י מרת אסתר בת יהודה הי"ו – עכשיו אני רואה כי כתב פה ידידנו הרה"ג חיים לוי הי"ו, כי התורמת הנ"ל היא אמי. ב"ה השם ברוך הוא יזכה את הרב חיים, כשמו כן הוא, לחיים טובים, וימלא כל משאלות ליבו לטובה. הוא עושה מעל ומעבר – להצלחה בכל העניינים. ולעילוי נשמת אמה מרת מרים בת אברהם ע"ה ז"ל, תנצב"ה. שבשבת זו חל יום היאר-צייט שלה, בעבור שהתנדבה למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וישלח ברכה רווחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

הייתי צריך להקדים, שהשיעור מוקדש בראש ובראשונה, לעילוי נשמת מרתא אמא, זהרה – הנקראת שרה – בת מארי סאלם שוכר ע"ה. היאר-צייט של אמי, חל השבוע ביום שני. כמו כן, ביום הזה, יום ראשון, זהו היאר-צייט של חמותי, מרת לאה – הנקראת סעידה – בת הרב הדיין מעודד זצ"ל. תהי נשמתן צרורה בצרור החיים.

ביאור הג"ר נסים רצאבי זצ"ל לגבי המושג המובא בדברי חז"ל, 'נתן בו עיניו, ועשאו גל של עצמות', כי הכוונה לל"ג זהרורין אשר מחיים את הנשמה. ומעשה שהיה עם היעב"ץ כאשר שמע מישהו שהתלוצץ על עניין זה ועשה זאת לעיניו, ועי"ז חזר הלה בתשובה.

הזכרתי את אמא ע"ה, ומי שזוכר בזמנו הדפסנו קובץ מאמרים עליה, בשם חיי שרה, מצורף לקונטרס תנורו של עכנאי.

הבאנו שם פירוש לא ידוע, לגבי מה שמוזכר בש"ס הרבה פעמים, על צדיקים אשר נתנו עיניהם ברשעים, ועשו אותם גל של עצמות. 'נתן עיניו בו, ועשאו גל של עצמות', כגון במסכת

ברכות דף נ"ח ע"א, שבת דף ל"א ע"א, בבא בתרא דף ע"ה ע"א, סנהדרין דף ק' ע"א. זהו דבר מפורסם. ברם, מהו הפירוש בכך?

שם בקונט' תנורו של עכנאי [בדף ס"א] הבאנו כי אבא מארי זצ"ל כתב על זאת בזה"ל, אין הדבר כפשוטו.

דהיינו, אל תחשוב כי הכוונה היא, שאותו אדם שהיה הולך חי ובריא ושלם, נהיה פתאום גל של עצמות, כעין ערימה של אבנים.

אלא מהו הפירוש?

ידוע הוא, כי האדם יש לו גל זהרורין תיבות הנשמה, ועיקר שלהם בעצמות.

בכל אופן, לאדם ישנן ל"ג זהרורין. המלה ג"ל, בגימטריא שלושים ושלוש. לתיבות של-נשמה, ישנם שלושים ושלוש אותיות, אשר מחיים אותה. אמנם זה בכל הגוף, אבל שורש חיי הנשמה, היסודות העיקריים שלה היא בעצמות.

והאדם הצדיק מושך אותן הכוחות המדובקות בעצמות, ולא ישאר אלא עצם אחד – כנראה המלה 'אחד', היא מיותרת – לבד בלא כח המְחִיָּה. וזה אמרם, ונעשה גל [של]-עצמות.

הצדיק אשר יודע לכוון, בשמות קדושים וכו', מושך את הכוחות האלה, ואז נשארת עצם בלי חיות, וממילא הוא מת. זהו גל של עצמות, לא שבמציאות רואים עכשיו עצמות.

לא כל כך ברור לי, כיצד הדבר מסתדר בדיוק עם המלים, אבל הרעיון – פחות או יותר – מובן. אינני יודע, האם כולם יסכימו עם זה. חושבני כי ישנם רבים המבינים שהדברים כפישוטן.

בספר תפארת שלמה [פרשת וישלח, דף ק"ע במהדורא החדשה] הביא בזה"ל, מבואר בכתבי האר"י, כי קיום הרשעים בעולם הזה, הוא על ידי בליעת ניצוצות הקדושות אשר בקרבם, ועל ידי הוצאות בלעם מפייהם הם מתבטלים. וכמבואר זה בגמרא [שבת דף ל"ד ע"א] ענין יהיב עיניה ביה, ונעשה גל של עצמות. הציון הוא לגבי רשב"י, עם יהודה בן גרים.

שהוא על ידי ראות עיניו והסתכלות של-צדיק, מוציא הניצוצות הקדושות מקרבו, אז על ידי כן ממילא מת ונעשה גל של עצמות.

שערי יצחק – השיעור השבועי

עיניו ולעשות גל של עצמות, ושאלתי בפירוש להגרא"י צוקער אם הסיפור ברור שהוא באמת מעשה שהיה או שיתכן שהסיפור לא מדוייק. ואמר לי, שהסיפור ברור שהוא אמת בכל פרטיו.

הערה מהקהל: לפי הפירוש של ל"ג זהרורין, זה לא מסתדר.

תשובת מרן שליט"א: אכן, זהו פירוש אחר. לפי דבריו נראה שהדבר כפשוטו ממש. אבל, ישנם שבעים פנים לתורה. בבחינת 'אלו ואלו דברי אלהים חיים', יכול להיות שישנה אפשרות כזאת, וגם אפשרות אחרת, וכולם נכונים.

בעניין פרשת 'ברכת כהנים' שיש בה חמש פרשיות סתומות למרות שזהו עניין אחד, והקשר לחמשת האוירים שעושים הכהנים באצבעותיהם בשעת נשיאת כפיהם.

בפרשה שעברה [פרשת נשא], היתה [קראנו] את פרשת 'ברכת כהנים'. וידבר יי' אל משה לאמר. דבר אל אהרן ואל בניו לאמר, פה תברכו את בני ישראל, אמור להם. וברכך יי' וישמרך. יאר יי' פניו אליך ויחנך. ישא יי' פניו אליך, וישם לך שלום. ושמנו את שמי על בני ישראל, ואני אברכם. ואחר כך, ויהי ביום פלות משה וגו'.

מי ששם לב, או מי שישים לב, יראה כי ישנן כאן חמש פרשיות סתומות. לפני יברכך וגו', ישנה פרשה. לפני יאר וגו', לפני ישא וגו', ולפני ושמנו את שמי וגו'. וגם אחר כך, לפני ויהי ביום פלות משה וגו'. למרות שזהו עניין אחד, לכאורה. הכל נושא אחד, ברכת כהנים.

לכאורה, למה צריך להיות פה, רווחים של פרשיות? הרי זהו נושא אחד?

ראיתי כי בספר מעם לועז [פרשת נשוא, דף נ"ח], עמד על כך. ובמקורות שם מצויין, שזה מדעת עצמו. מחבר הספר מעם לועז על ספר במדבר, זהו הדיין המצויין רבי יצחק מאגריסו, מגדולי רבני קושטא.

הוא כותב שם בזה"ל, אף על פי שד' הכתובים האלו, ענין אחד הם, [אעפ"כ] נחלקו לד' פרשיות. ללמדנו, שכלולים בהם ד' ענינים. ואל יהיו הדברים האלה קלים בעיניך, כי בהם

נראה שהוא מבין, כי הדברים ממש כפשוטן. בכל אופן, הסיבה שהבאתי זאת – חוץ ממה שהדבר קשור לעילוי נשמה של אמי מורתני, אשת חיל עטרת בעלה, כי התורה של אבא מארי זצ"ל היה הרבה בזכותה – כי הדבר גם קשור, לגבי מה שאנחנו מדברים [בשיעורים האחרונים], בעניין הכתר של בן אשר.

קיבלתי זכרונות שכתב הרב יהודה עדס הי"ו, מהרב אהרן צוקר. הדבר קשור לבן אשר, ובעז"ה נביא זאת בהמשך, בשיעור נוסף. אבל 'על הדרך' ראיתי, כי הוא סיפר לו על היעב"ץ – בעל מור וקציעה, ועוד הרבה ספרים, מפורסם כאחד מגדולי ישראל, גאון גדול בפשט וגם בנסתרות, מראשי אלפי ישראל – כנראה היה לו את הסיפור הזה במסורת – אני ראיתי סיפור דומה לזה, כמעט אותו הדבר, על אביו החכם צבי – כי היה איש אחד מהמתחכמים שפקפק בכך. הוא תמה, איך הדבר יכול להיות? אנשים מתחכמים, מתפלספים, קטני אמנה.

משכיל אחד דיבר עם הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל, ולגלג בפניו על מאמר חז"ל "נתן בו עיניו ונעשה גל של עצמות", ולא האמין שזה יכול להיות. הראה לו הגר"י עמדין, איך שהוא עצמו מסתכל על תרנגולת שהיתה שם, ונתן עיניו בה ונעשתה גל של עצמות באותו רגע.

ואז שאל הגר"י עמדין את המשכיל הנ"ל אם זה מספיק, כדי להוכיח שזה יכול להיות, או שרוצה שינסה זאת גם עליו... והמשכיל הנ"ל ברח משם כל עוד רוחו בו.

לאחר שראה במו עיניו, הוא כבר לא יכול להכחיש. הוא שאל אותו, כעת אתה מאמין? אם לאו, אפשר 'הלכה למעשה'...

ומאז מעשה זה התרחק המשכיל הנ"ל לגמרי מדרך ההשכלה ונשאר יהודי חרדי, וגם צאצאיו נשארו חרדים בזכות זה. ע"כ שמעתי מהגרא"י צוקער. [אמנם לא פירט לי הגרא"י צוקער בדיוק היתה נראית התרנגולת אחרי נתינת העינים, כמבואר בשיעור של הרב רצאבי כמה שיטות מה זה בדיוק ונעשה גל של עצמות].

ואגב אוסיף, שהיה פלא אצלי הסיפור הזה, שהגר"י עמדין היה בדרגא כזו שהיה יכול לתת

כלולות כל הטובות שבעולם, בעולם הזה ובעולם הבא.

האדם חושב, לפום רהטא, כי אלו כביכול הן אותן ברכות, יברכך וגו' יאר וגו' ישא וגו'. אבל, לא. כל ברכה כאן, היא עולם ומלואו. כידוע, המדרשים והמפרשים מאריכים לפרש ולפרט, מה כלול בכך. לגבי כל מלה, זהו יס.

הוא הדגיש את עניין החלוקה לפרשיות, שתדע לך כי אלו ארבעה נושאים. אל תחשוב שהכל דבר אחד.

חושבני בס"ד, כי אפשר להחשיב זאת, לא רק ארבעה עניינים כדבריו, אלא חמשה עניינים. כי אמנם הפסוק ויהי ביום כלות וגו', לכאורה עובר לנושא אחר, אולם הסיבה שברכת כהנים נכתבה לפני ויהי ביום כלות וגו', היא מפני שהפעם הראשונה שבה נאמרה ברכת כהנים, היתה אז, ביום כלות משה להקים את המשכן.

זהו מה שנזכר לעיל בפרשת שמיני [ויקרא פרק ט"ז], ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל וגו', כל הפרשה בהמשך, עד וישא אהרן את ידו [ידיו] אל העם ויברכם. וירד מעשת החטאת והעלה והשלים. זאת הפעם הראשונה, שנאמרה ברכת כהנים. רק שהדבר נכתב במקומו, כי יברכך וגו' לא מפורש שמה. אבל ברכת כהנים בעצם כבר נאמרה שם, והדבר היה ביום כלות משה, דהיינו בא' ניסן, זהו היום השמיני למילואים. אז אהרן אמר, את הברכה הזאת.

כך מפורש בתורת כהנים, וכן בירושלמי. גם רש"י מביא זאת בזה"ל, 'ויברכם'. ברכת כהנים. יברכך, יאר, ישא (ת"כ סוטה ל"ז). אם כי הרמב"ן, לפי הפשט, קצת מהלך בדרך אחרת בזה. הוא אומר, כי אולי ברכת כהנים לדורות, היא יברכך וגו', ומה שאהרן בירך אז, זאת היתה ברכה אחרת. לא אמרו לנו, מהי הברכה? הוא בירך, מה שהיה מתאים לאותו הזמן, ולאותו העניין. אבל בכל אופן, בדברי חז"ל הדבר מפורש כך. גם הרמב"ן בעצמו, רק מצדד כך. ויעו"ש באריכות, ובמשנה למלך על הרמב"ם פי"ד מתפילה הלכה ט', ובשאר ספרים.

בתורת כהנים [פרשת שמיני], כתוב כך במפורש. וכן מובא גם בירושלמי מסכת תענית [פרק ד' הלכה א'], בזה"ל, 'ויברכם', ברכה סתומה, אבל לא שמענו אי זו היא. עד שבא הכתוב ופירשה. יברכך י"י וישמרך, יאר י"י פניו אליך וגו'.

והקרבן אהרן כותב בהדיא, כי הראיה לכך היא, 'מדכתיב - בפרשת נשוא - יברכך וגו', וסמך ליה ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן. למה הדבר נסמך?

ללמדך שביום כלות משה, שהוא שמיני למילואים, היתה הברכה הזאת.

בספר תורה שלימה [פרשת שמיני, כרך כ"ז דף 168 אות מ"ח] הוסיף לנו להביא מדרש תימני מכת"י, שג"כ כתוב את זאת, אבל בסגנון אחר, ועם חידוש נוסף.

מובא שם כך, באיזו ברכה? הוי אומר זו ברכת כהנים. נאמר כאן וישא אהרן את ידו, ונאמר בברכת כהנים [במדבר ו', כ"ח] ישא י"י פניו אליך.

גזירה שוה, 'ישא' - 'ישא'. זו הברכה הזאת. זהו החידוש שכתוב שם.

ומי שיעיין במדרשים על הפסוק ויהי ביום כלות משה וגו', יראה כי גם הם קישרו זאת, אף כי בצורה אחרת. חוץ ממה שהבאנו לעיל. כפי שאמרנו, 'שבעים פנים לתורה'. מהו הקשר, של ויהי ביום כלות משה, עם ברכת כהנים?

בתורה שלימה שם [כרך ל"ז] סידר זאת - אשריו ואשרי חלקו, זהו ספר ממש מאיר עיניים - הוא מביא ששה מדרשים, באיזה אופן להסביר זאת. פסיקתא, תנחומא, במדבר רבה וכו'.

למשל, מובא שם [באות ה', דף 118, בשם פסיקתא רבתי פ"ה י"], לגבי הקשר שבין יברכך וגו', לזיהי ביום כלות משה' - ישנה כאן אריכות, אני אומר בפניכם רק את תמצית העניין, בתוספת נופך - כי כעת שישנה השראת שכינה בעם ישראל, אזי בכדי שלא תיתפס בהם עין הרע, הברכה הזאת היא כעין 'קמיע'. עוד לפני שאומרים את עניין גמר המשכן, מובאת הברכה הזאת, כדי שלא תשלוט עין רעה בעם ישראל.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מביא הבית יוסף [שם] את המרדכי שהביא בשם הראבי"ה – זהו רבי אליעזר בן יואל הלוי, בעל אבי העזרי – בזה"ל, לא מצינו – דהיינו בתלמוד – אלא דדרשנים אמרו טעם. 'אמור' מלא וי"ו, קח אותה וי"ו שימה אותו בתוך 'כה', ויהיה כוה, לשון חלון.

כתוב 'אמור', מלא וא"ו. הרי למשל בפסוק, אמר אל הפהנים [ויקרא כ"א, א'], זה חסר וא"ו, למה פה זה מלא וא"ו? 'כה תברכו', תקח את הוא"ו מ'אמור', ותשים אותו בתוך 'כה', יהיה 'פנה', שזה בארמית חלון.

וכשהכהנים נושאים כפיהם, נהגו לחלק אצבעותיהם. וזהו מציין מן החרכים, מבין אצבעותיהם של כהנים שעושים מידם חלונות עכ"ל.

הם עושים 'פנין'. תרגום המלה 'חלון', כגון בפרשת, בפסוק חלון התבה [בראשית ח', ו'], פת תיבתא. וכן בגמרא מצינו, פתא, והיינו חלונות.

זהו 'מציין מן החרכים', השראת השכינה בין אצבעות הכהנים.

כמובן, אנחנו אומרים את המלים כפישוטן. אולם עומק הדברים הוא בבחינת 'עמוק עמוק מי ימצאנו'. אבל לכל הפחות אנו יודעים, עד היכן הדברים מגיעים, ומהו הכיוון.

*

עכשיו נקשר בס"ד את העניין הזה, עם חמשת הפרשיות הסתומות שישנן כאן [בפרשת ברכת כהנים], אחת אחרי השנייה.

למה הפרשיות סתומות?

הבאנו כבר בס"ד [בשיעורי מוצש"ק בהר ובחוקות] את מה שכתב מהר"ר יהודה חייט, מפרש הספר מערכת האלהות, כי כל הפרשיות הן חלונות. האור של-תורה, יורד לנו דרך הפרשיות בס"ת. אני אומר, גם את מה שמהר"י חייט אומר, בשילוב עם מה שרבי שלום שבזי מוסיף, כי הוא מביא אותו עם הוספות, בספרו חמדת ימים פ' ויחי ופ' דברים. בית או מגדל, צריך חלונות, שתהיה משם כניסה של אור. ושפע טובה וברכה. היכן שצריך אור, פותחים חלונות.

כך כתוב שם, אמר ר' יהושע דסכנין, למה הדבר דומה? למלך שקידש את בתו, ועשה לה קידושין גדולים, ושלטה בהם עין רעה. (עבר) [עמד] המלך להשיא את בתו. מה עשה? נתן לה קמיע. אמר לה, יהי הקמיע הזה עליך, כדי שלא ישלוט בך עין רעה.

יוצא כי יש כאן באותו עניין, חמש פרשיות סתומות. לפני יברכך וגו', לפני יאר וגו', לפני ישא וגו', לפני ושמו וגו', ולפני ויהי ביום כלות וגו'. שאלה מהקהל: למה לא נצרף גם את הריוח שלפני פסקת ברכת כהנים, ואז יהיו ששה חרכים?

תשובת מרן שליט"א: שאני התם שהיא פרשה פתוחה. רק חמש הללו הן סתומות.

*

והנה כידוע, בעת אמירת ברכת כהנים, הכהנים עושים באצבעותיהם חמשה אורים. [מרן שליט"א מראה זאת באצבעותיו]. לומדים זאת מן הפסוק, משגיח מן החלונות, מציין מן החרכים [שיר השירים ב', ט']. ה' חרכים. חמשה חרכים, חמשה חלונות, שהשכינה שורה על אצבעות ידי הכהנים.

כך כתוב במפורש במדרש [במדבר רבה פרשה י"א אות ב'] בזה"ל, אף על פי שאמרתי לכהנים שיהיו מברכין אתכם, עמהם אני עומד ומברך אתכם. לפיכך הכהנים פורשים את כפיהם, לומר שהקדוש ברוך הוא עומד אחרינו [כי ארון הקודש הוא מאחורי הכהנים, עי' מפרשי המדרש, ובעץ חיים למהרי"ץ ח"א דף נ"ד ע"א ד"ה עשינו. יב"ן], ולכך הוא אומר, 'משגיח מן החלונות', מבין כתפותיהם של כהנים. 'מציין מן החרכים', מבין אצבעותיהם של כהנים.

ובבית יוסף [או"ח סימן קכ"ח] מובא, מהו המקור לפתוח את האצבעות. בדרך כלל, הכהנים פותחים את עשרת אצבעותיהם, לחמשה אורים. אבל ישנם כאלה הסוברים, כי אין הכוונה לחמשה אורים בכל עשרת האצבעות, אלא צריך שבכל יד יהיו חמשה אורים, וא"כ זה עשרה אורים בסה"כ. ואכמ"ל.

העיקר, מהו המקור לכך? לפתוח את האצבעות?

אבל ישנם מקומות, אשר סכנה לפתוח שם חלונות, כיון שהשטן עלול להיכנס דרך שם, ולהסית ולקטרג. הוא שולח שם, את הארס שלו. וכן רוחות רעות. במקומות האלה, אמנם צריך חלון מצד אחד, שהאורה והשפע וכל הטובה והברכה יגיע אלינו דרך החלונות האלה, אבל צריך להסתיר זאת מן השטן. אלו הפרשיות הסתומות, כפי שאמרנו אז, השטן עומד מצד שמאל, לכן אין לו כניסה. אם הפרשה פתוחה, אזי לא נורא אם הוא נכנס לשם, כי הוא לא יזיק. אבל הפרשיות הסתומות, אין לו אפשרות להיכנס, ואנחנו מקבלים את האורה דרך ה'חרכים', אלו חלונות יותר קטנים. חרך הוא פחות מחלון, כי החלון יותר גדול ובולט.

א"כ בעת הדבר הפלא ופלא. בפרשת ברכת כהנים, כתובות כל הברכות מאתו יתב' לעם ישראל, ואלו הן ברכות בלי תנאי, יברכך יי' וישמרך וגו'. לא כפי שישנם ברכות, שהם על תנאי, כגון אם בְּחַקְתִּי תֵּלְכוּ וגו' ויקרא כ"ו, ג', ואם ואם ואם, ואז ונתתי וגו'. אבל בברכות הללו, אין תנאים. מקבלים את הברכה בלי תנאים. כמ"ש רבוותא. כאן עלול מאד כי השטן יתנפל על כך, ויקטרג. לכן ישנן פה, חמש פרשיות סתומות. בכל אחד ואחד. יברכך וגו', זהו עולם בפני עצמו. וכן יאר וגו'. חמש פרשיות. אלו החמשה חרכים.

גם מהר"י חייט, קישר את עניין הפרשיות הסתומות, עם הפסוק מציין מן 'החרכים', כי האור יורד דרך החרכים. וגם כאן עם הכהנים, שעושים כך – חרכים – עם ידיהם. נמצא כי בפועל, ברכת כהנים, וגם איך שזה נכתב בתורה, ביחד הדברים משלימים האחד את השני.

ביאור נפלא למה בספר־תורה דידן ובתיגאן כת"י כתבו את פסוקי ברכת כהנים בצד שמאל, והשאירו בצד ימין חלק. ושראו להחזיר עטרה לישנה. והשלמה בעניין צורת כתיבת פרשת האזינו, ועשרת הדיברות.

דיברנו בס"ד [בשיעורים האחרונים], בעניין כתיבת שירת האזינו, וששת השורות שלפניה, וכן לגבי צורת החלק השני של־עשרת הדיברות.

שמת לי לב, זהו עוד דבר חדש, שעלה בדעתי בס"ד בזמן האחרון לשים לב אליו, כי בספרי תורה שלנו [התימנים], ישנו דבר מיוחד בפרשת ברכת כהנים. המדובר בעיקר הוא על הספרים הישנים, כי אצל הסופרים החדשים, חושבני שהדבר נעלם, או כמעט נעלם. לא הלכתי לבדוק את כל הספרים, אבל כמדומה אני שבספרים בדרך כלל, הדבר הזה אינו קיים.

בס"ת הישנים, הפסוקים יברכך יי' וישמרך – הרי ישנן פרשיות – וכן יאר וגו', ישא וגו', שָמו את הכל בצד שמאל.

אם תרצו לראות דוגמא, ישנו בפני צילום דף אחד מתוך ספר תאג – הרי אבותינו בעבר לא השתמשו ב'תיקון סופרים', אלא בתאג, כיון שהוא מסודר לפי הס"ת – של מה"ר שלמה הסופר, מי שמהר"י מזכירו בעץ חיים [ח"א דף ס"ב ע"ב] לגבי תרגום הפסוק 'פחו כמים', הדבר נמצא כאן בגליון ספר הזה – ותראו את צורת כתיבת ברכת כהנים [מרן שליט"א מראה זאת לציבור, ומצורף בסוף החוברת בעמ' 22]. שלושת הפסוקים כתובים בצד שמאל, ובצד ימין נשאר ריק.

היה נראה לי – בפרט מי שיסתכל על זאת בס"ת – כי הדבר קצת משונה. פתאום הכל בצד שמאל? ובצד ימין, זה חֶלֶק, ריק? הרי בקלות, היה אפשר לעשות זאת יותר יפה. יכלו לעשות, 'יברכך יי' – בצד שמאל, 'וישמרך' – בשורה לאחר מכן בצד ימין. 'יאר פניו יי' אליך' – בצד שמאל, 'זיחונך' – בצד ימין. וכך עושים בדרך כלל בספרים, גם בס"ת שלנו כיום, העבירו את סוף הפסוק לצד ימין, ואז הדף יותר מסודר, הכתיבה נראית יותר נאה. מדוע שמו את הכל בצד שמאל?

כאן בתאג הזה, את המלה 'להם', שהיא סוף הפסוק השני 'אמור להם', הוא כתב בהתחלת השורה. אבל ישנם כאלה, שאפילו את תיבת 'להם', שמו בסוף השורה. ואז הדבר עוד יותר בולט, כי אז ישנו כאן ריוח של שלוש שורות, בצד ימין ריק, נראה שנפער כאן חלל. זהו משהו מוזר. אין דבר כזה בשום מקום בתורה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ובזה מובן שייכות מכת בכורות למצות תפילין, שגם בתפילין [שהיא זכר ליציאת מצרים] ממשיכים הברכה מבחי' כה', ונמשך למטה ע"י יד' שמאל, כפי שנרמז בתיבת 'ידכה' [י"ג, ט"ז], שהוא אותיות י"ד כ"ה. והיינו יד שמאל, שעל זה מניחים התפילין שהיא יד כהה, ובזה נמשך הכח למידת כה' (עי' ספה"ק שערי אורה השער הראשון). ויעזור השי"ת שיומשך הברכה לדורות, ונזכה במהרה לגאולה.

לא מצאתי בדיוק את המקור שלו, בספר קהלת יעקב. כתוב אולי משהו כעין זה [באות ב'], בזה הלשון, ברכת כהנים דנשיאת כפים, בסוד שאו ידיכם קודש, שהידיים רומזות לגבורות, ואנו מעלים אותם אל הבינה, מקור הגבורות, ושם נמתקים בשרשן, והבינה נקרא קודש. וזה שאמר, שאו ידיכם קודש, קודש אל הבינה וכו'.

חוץ מזה, ראיתי כי בספר הפרדס – לרבי משה קורדובירו, שהוא נחשב רבו, ועכ"פ מרבותיו, של רבינו האר"י – הובא ב'עיונים' על הזוה"ק עם פירוש ידיד נפש [רי"ג], כתב בזה"ל, להלן מתוך ספר הפרדס [שער כ"ג פרק כ']. כה, היא מדת המלכות – ידוע כי כה', היינו השכינה – והוא בזוהר פרשת לך לך דף צ' ע"ב, בפסוק כה יהיה זרעך, מסטרא דגבורה אתקריאת כה וכו'. כנראה שכ"ה רומז למלכות מצד הדין. וכן מצינו בפרשת נשא [דף קמ"ה ע"ב] בפסוק כה תברכו. פירוש, כי כה נקראת המלכות מצד הדין, והביא שם ראיות לענין זה.

אמנם בזוהר פרשת ואתחנן [דף רס"ט] נמצא כי כ"ה יש לצד ימין, ויש כ"ה לצד שמאל. וז"ש הכתוב כה תברכו, לשון ברכה מצד אברהם. ובמקום אחר, כ"ה הוא דין, בפסוק נלכה עד כה, והוא בשעת העקידה. ועוד פסוק, הלא כה דברי כאש, שאף הוא לצד הגבורה. ופירש בתיקונים, כי פעמיים שמע שאנו אומרים, א' בבקר וא' בערב, ובכל שמע יש כ"ה אותיות. 'שמע' דבוקר, הוא כנגד אברהם. ו'שמע' דערב, כנגד יצחק. הרי לנו במפורש, שפעמים כה הוא לימין, ופעמים לשמאל.

ברם, האיר הקב"ה את עיני, להבין ולהשכיל, שהדבר אינו לחנם. הכל מכוון במדה במשקל ובמשורה. הפלא ופלא. והנני אומר לכם זאת, כי חושבני שראוי שנחזיר עטרה לישנה, לכתוב כך את ברכת כהנים בס"ת. וזאת הארת העניין בפרק, על פי הסוד, וכדלקמן. אני קורא בפניכם מן הספרים, למרות שאני בעצמי אינני מביין.

שמעתי פעם פירוש, דרך בדיחותא, לגבי המושג 'רזי דרזין'. אזכיר לכם זאת בקצרה. אומרים, יש 'רזין', דהיינו רזי תורה, סודות. לפעמים ישנו דרשן שהוא 'מקובל', אשר מדבר ואומר סודות, למרות שהאנשים, ציבור השומעים, אינם מבינים. אבל אם מי שאומר זאת, הוא בעצמו איננו מביין, אזי זהו 'רזי דרזין'...

ע"כ אני אומר, כי הנני רק קורא את המלים, ונראה לי עכ"פ שהדברים מתאימים.

בספר אור אברהם [פרשת בא, דף פ"ה] כתב, לגבי המלה כה' תברכו, למה נאמר בלשון כה'? והוא מבאר, כי ההמשכה של ברכת כהנים, היא מצד שמאל. זאת 'השורה התחתונה', שברצוני להגיד. המשיכה של ברכת כהנים, היא מצד שמאל. לכן בכוונה כתבו את הכל בצד שמאל, ולא בצד ימין.

בכדי להטעים זאת, ולהבין יותר את העניין, נביא את מה שהוא שואל בהתחלת דבריו, מדוע העניין של תפילין, כתוב בתורה בסוף פרשת בא? מה הקשר, ליציאת מצרים?

והוא כותב כך, ולבאר הענין שנאמרה פרשת תפילין עתה, לאחר פרשת המכות, ויציאת בני ישראל ממצרים, דהנה המכות נמשכו על ידי מדת כה', שהיא מדת הגבורה [זוה"ק פרשת לך לך דף צ' ע"ב], וכמו שנצטוו משה במכת בכורות כה אמר י"י כחצות הלילה [שמות י"א, ד']. ועל ידי מדה זו, האביד הקב"ה את הקלי'.

וכן מבחינה זו הנקראת כה', נמשך ברכת כהנים. כדאיתא [תנחומא ויחי ס"ז] אין כה' אלא ברכת כהנים, וכמו שנאמר [במדכר ו', כ"ג] כה תברכו. והמשכת ברכת כהנים, היא ע"י יד שמאל, הנקרא יד כהה, שרומז לגבורה ומדת הדין (ספר קהלת יעקב ערך ברכת כהנים).

ובהמשך הוא כותב, ואף על פי כן, לפי שמצד שמאל הם השערים, ששם הבינה, ועיקר גילוי הבינה הוא בגבורה. נמצא שאפילו אותם שערים שהם מצד החסד, הם בגבורה. ע"כ מהרמ"ק.

סיכום דבריו, שישנו 'כה' – מצד ימין, וישנו 'כה' – מצד שמאל. אבל העיקר הוא, מצד שמאל.

לפי זה, היינו יכולים להסביר גם את אלה שכותבים 'זישמרך' 'זיחונך' בצד ימין, שהרי הרוב הוא בצד שמאל, ורק מלה אחת בצד ימין. אם כן, העיקר הוא בצד שמאל.

אבל, הדבר אינו מוצא חן בעיני, למרות שאכן זהו 'תירוץ', מכיון שאז הדבר לא יהיה בולט ומורגש. אם היה כתוב ככה, לא היינו חושבים על החידוש הזה. כל מה שהתעוררנו לכך, הוא משום שפסקי ברכת כהנים כתובים רק בצד שמאל, אז מרגישים כי הכל בצד שמאל. אולם אם יכתבו חלק בצד ימין – אפילו שהרוב בצד שמאל, ורק מלה אחת בצד ימין – אזי הדבר אינו ניכר.

אפשר אולי לצרף לזה כי כשהכהנים מברכים ומטים תחילה את ידיהם לצד ימין, נמצא שהציבור של ביהכ"נ העומדים מולם ההתחלה היא מצד שמאל.

לכן נראה לי, כי טוב הדבר ומשובח ומפואר, לעשות כך. זאת המסורת המשתלשלת אלינו מדורי דורות, עד הס"ת של הרמב"ם, עד למעלה בקודש הס"ת של משה רבינו, הדבר יהיה ממש בבחינת כנתינתו מסיני. אם כי אלו דברים אשר אינם מעכבים, אבל בודאי שהדבר הזה לא נעשה לחנם.

והאמת היא, כי אולי גם מבחינה הלכתית, ישנה כאן שאלה. ישנם כאלה הטוענים, שאם עושים כך את ברכת כהנים, הרי ישנן כאן חמש פרשיות, ואם מצד ימין כתוב 'להם', 'זישמרך', 'זיחונך', אזי זאת צורה של שירת האזינו. הרי ישנן כאן כמה פרשיות, גם מצד ימין. והרי כתוב, כי אם עשה שאר הכתב כשירה, ישנה בעיא.

שאלה מהקהל: וכי זאת איננה פרשה פתוחה לפי דעת הרא"ש?

תשובת מרן שליט"א: לא. אם כתוב 'יברכך יי' בצד שמאל, ואח"כ 'זישמרך' מצד ימין, אזי זאת

פרשה סתומה, לכולי עלמא. איך שעושים בדר"כ בס"ת כיום, זאת פרשה סתומה לכולי עלמא. אולם איך שכתוב כאן [בתאג כת"י שלפני], זאת פרשה סתומה רק לפי דעת הרמב"ם.

המשך השאלה מהקהל: אבל גם לפי הרא"ש זו צורת פתוחה. נמצא כי לפי הרא"ש צ"ל כאן פרשה פתוחה.

תשובת מרן שליט"א: אתה אומר יפה לכאורה. זהו משהו אחר. אכן לשיטתו זה נראה כך. הרי בזמנו אמרנו, שעדיף לעשות את הפרשיות, רק כדעת הרמב"ם. כי מה שרבים אמרו, כפי שכתוב כבר בש"ע יו"ד, לעשות גם על פי דעת הרא"ש, אמרנו כי אדרבה, דבר זה הוא פחות מהודר. אם עושים כדעת הרמב"ם, אולי כיווננו גם לדעת הרא"ש. וכמו שכתבנו בס"ד בשו"ת עולת יצחק ח"ג סימן רל"ט.

דהיינו, יכול להיות שהרא"ש יגיד, כי באופן הזה [כפי שכתוב בתאג כת"י], זאת פרשה פתוחה, אם כן עדיף שתשאיר זאת כך, שתהיה פתוחה. זהו עוד שיקול, מה שאתה אומר. יפה. טוב שהזכרת לנו זאת. אבל זהו שיקול כללי. אם בשאר כל התורה לא יעשו כך, הדבר לא יעזור. כי אם בלאו הכי עושים בכל התורה כדעת הרמב"ם, ולא כדעת הרא"ש, אזי בלא"ה לא הרוויחו. אם רק בשביל הפרשיות הללו עושים לפי כו"ע, הדבר לא יעזור. אבל, דבריק מוסיפים כאן נופך.

אבל עכ"פ אפילו במחזור ויטרי, ששיטתו בצורת הפתוחות והסתומות היא דלא כרמב"ם, מבואר ג"כ בדף תרס"ז שארבעת הפרשיות של ברכת כהנים רק סתומות, ורק שלפני ויהי ביום כלות משה סובר שהיא פתוחה יעו"ש.

שאלה מהקהל: וכי הכהנים, הם במדת הגבורה? תשובת מרן שליט"א: נכון. לכן גם מטעם זה אמרתי, שאלו הן רזין דרזין. אינני יודע בדיוק, כי אכן הכהן זה מדת חסד. הרי למה אמרו חז"ל שהעולה תחילה לס"ת, 'ראשון', הוא כהן ולא לוי? מכיון שהלוי הוא גבורה, והכהן הוא חסד. ועוד, הרי הכהנים גם מגביהים את יד ימין על יד שמאל [בעת ברכת כהנים], להגביר החסד על

האזינו. ואמנם ישנם כאלה הטוענים שזה פסול, אבל רובם ככולם אומרים שזה כשר.

בזמנו הבאנו את דברי לשכת הסופר [סימן ט"ז ס"ק ג'], שהוא מדייק מהרמב"ם כי האיסור הוא רק אם עושים כך פרשה שלימה, ולא חלק מן הפרשה.

גם בספר גידולי הקדש [על דעת קדושים, הלכות ס"ת יו"ד סימן ער"ה אות ט'] הביא בזה"ל, ועכ"פ מה שכתב הדעת קדושים, ובית שלמה סימן קי"ט, וקסת הסופר סי' מ"ז, דכשיש בלא"ה שם פרשיות ריוח רצופות, כגון בעריות שיש י"א פרשיות זה אחר זה, ועשאן מכוונים כשירה, כשר, כיון דהריוח צריך עבור הפרשיות ולא עבור שירה, לא מסתבר כלל, דהא סוף סוף יש שם צורת שירה וכו'.

לדבריהם, לא צריכים לחשוש, כי צריכה להיות כאן פרשה. רק אם עשית כאן פרשה, למרות שהיא אמורה להיות כתובה כסדר, אזי הדבר כמו שירת האזינו.

כמו"כ החיד"א בספרו שיעור ברכה [יו"ד סימן רע"ה ס"ק ב'] הביא בשם הרד"ק – זהו אינו הרד"ק הידוע, אלא מהר"ר דוד קורדינאלי – שכתב בזה"ל, בדידי הוה עובדא, שקראוני לס"ת, וראיתי בסוף השירה שתי שיטות שלימות כשאר הכתב וכו', לא נמנעתי מלברך אחר הקריאה.

ובסופו של דבר הוא כותב כך, והכי דייקי דברי הרמב"ם שכתב, 'או שכתב השירה כשאר כתב, או שכתב פרשה אחת כשירה, ה"ז פסול. נראה דלא מפסיל אלא בכתב השירה כולה כשאר כתב, דומיא דכתב פרשה כשירה, דלא פסיל אלא בפרשה אחת וכו', ותו לא מידי.

וגם בעל שו"ת ברכת חיים – זהו מהר"ר חיים ברוך בן יחיאל צבי – כתב על כך [בסימן צ"ח] בזה"ל, על מה שפקפק על הס"ת לפסלו, מטעם שבעשרת הדברות נכתב שם כעין שירת האזינו, היינו 'לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב', שכולן סתומות, וע"כ כתבן בשלש שיטות, היינו בסוף כל שיטה נכתב תיבות 'לא', זה תחת זה, ובהתחלת השיטות נכתב 'תרצח', ותחתיו

הדין. ישנם כאן דברים נסתרים, 'כבשונו של עולם', שאינני יודע בדיוק איך להבין זאת. אבל, הדבר כתוב במפורש, שהמשכת ברכתם היא מצד שמאל וכו' כדלעיל.

ראיתי כי הגר"ש קלוגר, בספר שנות חיים [שו"ת סת"ם, ח"ב סימן כ"ג], כתב בזה"ל, תשובה לק"ק קיטוב. על דבר שנמצא בקהילתכם, שכתבו הסופרים עשרת הדיברות וברכת כהנים כעין שירה הם, והארורים שבפרשת כי תבוא כעין שירת האזינו ממש, שהיו שוים שני הצדדים מהסתומות. ובס"ת אחרת חשובה, נמצא ג"כ ברכת כהנים כעין שירת הם. ורק בפרשת תבוא עשה הסתומות שבארורים זה כנגד זה, והשיטות אינם שוות ממש, ושיטה אחת יוצאת מחברתה שיעור אות א' או שתים בצמצום. עכ"ד שאלתם.

תשובה. הנה גלוי לפני כבודם מה דגרסינן בש"ס בפרק הבונה, ובמנחות פרק הקומץ, דכתבה כשירה או שעשאה השירה כשאר הכתב, פסולה. אך שכת"ר נסתפקו, אולי הכוונה כן, דוקא בעשה כן בכל הס"ת, ולא בפרשה אחת. והנה בתשובה שלי מכבר, הראיתי שכך דעת רש"י בפ' הבונה שם, והראיתי שם פנים להיפוך מדברי שאר הפוסקים ע"ש במה"ק וכו'.

ובהמשך [בסוף התשובה] הוא כותב כך, אבל בחד מהני, כגון שלא הניח ריוח יותר ממה שצריך להיות בין אריח לאריח, אף דכתבה כעין שירה, אריח ע"ג אריח ולבנה ע"ג לבנה, כשרה וכו'. ועו"ש עוד בסימן ד' ובסימן נ"ב. וגידול הקדש סי' ער"ה.

לגבי 'עשרת הדיברות', זהו כעין מה שדיברנו בעבר [וכדלקמן], כי לפי ספרי תורה דידן הדבר יוצא, כעין שירת האזינו. ולגבי הארורים שבפרשת כי תבוא, גם שם ישנן הרבה פרשיות סתומות. לדבריו, אם האדם עשה אותם כעין השירה, זה כשר. אלא שאצלו היה הנדון שעשו כמו שירת הם.

מה שדיברנו בזמנו [בשיעור מוצש"ק משפטים התשע"ו], לגבי לא תרצח וגו', אמרנו בס"ד כי הרבה פוסקים מדברים על כך, אם נכתבו כשירת

אשר איננו דומה לשירות האחרות, אין בכך שום פיסול.

וכן דעת הגרע"ק איגר, מובא בספר קדושת דוד. וכמו-כן בשו"ת שבט הקהתי [חלק חמישי סימן רע"ו דף קס"ו] כתב, כי היכן שישנן פרשיות סתומות, זה לא נחשב 'שירה'. הסופר עושה פרשיות, מה שצריך לעשות. אבל חוץ מזה, הוא אומר שישנו הבדל. כי בשירת האזינו, שני הצדדים הם פחות או יותר אותו הדבר, משא"כ בעשרת הדיברות, שצד אחד הוא צר.

'תרצח' זה הגדול, בצד שמאל, ובצד ימין 'לא' 'לא'. גם בנדון דידן, לגבי ברכת כהנים, 'וישמרך', 'ויחונך', זה צר. והצד השני, יברכך יי, יאר יי פניו אליך, הוא יותר ארוך. הדבר אינו דומה לשירת האזינו, כי כאן שני הצדדים אינם אותו הדבר.

והוא מוסיף עוד, כי האיסור הוא רק אם עשו כך את כל עשרת הדיברות, אולם כאשר עושים רק את 'לא תרצח' 'לא תנאף' וגו' בצורה הזאת, אין בכך בעיני.

אלו הספרות שהם אומרים. אבל מצד שני צריכים לדעת, כי ישנם כאלה שמחמירים. לכן אמרנו בזמנו, כי עכ"פ אם היו רואים שככה זה בס"ת של הרמב"ם, אזי כל הנדון לא היה מתחיל.

שמותיהם של אותם 'שבעים מזקני העם' שאסף משה רבינו, וטעם למה קבעו את סימן הקריאות בפרשת האזינו – הזי"ו ל"ך. ועל פי זה למדנו טעם חדש לכתובת שירת האזינו בששים ושבע שורות דוקא.

קראנו בפרשת השבוע [נשא], את הפסוק [במדבר י"א, כ"ד] וַיֹּאסֶף שְׁבַעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וגו'.

לא כתוב בתורה, מי הם אותם שבעים איש? מה שמותם? אבל הגאונים מביאים, את המסורת שהיתה בידם על כך בע"פ.

הארכתי על כך בס"ד בספרי הקטן נפלאות מתורתך [פרשת נשוא שם], הבאתי כמה מקורות לכך, בזה"ל, שמותיהם של-שבעים זקנים הללו נתקבלו ונכתבו ממסורת שבעל פה בזמן הגאונים, כמפורש בפרוטרוט בילקוט שמעוני

'תנאף', ותחתיו 'תגנוב', ועי"ז הרי כשירת האזינו, אריח ע"ג אריח וכו', ובגמרא אמרו 'עשאו כשירה, פסולה'. לפי דעתי, בכה"ג ליכא שום חששא, כיון דלא עשה בשביל זה שיהיה נדמה לשירה, כי אם שהיה צריך לעשות שם הפסקות על ידי שהן סתומות, ובכה"ג לא הוי בכלל 'עשאו כשירה', דשם הוי בדוקא בעשה הפסקות במקום שאין להפסיק, כדי לדמותן לשירה, וע"כ היא פסולה. אבל בנ"ד, כיון שבלא"ה צריך רווח של פרשה סתומה, הרי שהדבר בסדר. ודבר זה יש ללמוד מדברי הריב"ש וכו', הוא מאריך ומפלפל בנושא הזה.

הוא בא בכלל מכיוון אחר, כי מה שכתוב 'אם עשה שאר הכתב כשירה', המדובר כמו שירת הים. אבל אם עשו כמו שירת האזינו, אזי הדבר בכלל אינו פסול. הוא מדייק כך מן הגמ' [מגילה דף ט"ז]. כי צורת כתיבת שירת האזינו – כפי שאנחנו עושים – היא בכלל לא מדינא דגמרא, אלא רק על פי מסכת סופרים. הוא מבין מלשון הגמ' שם, 'כל השירות כולן אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח', כי 'כל השירות' היינו גם שירת האזינו. כך הוא מדייק. זה הפוך מן הראשונים, כגון הריטב"א והר"ן. אבל הוא טוען, כי לפי פשטות המלים, לא נראה ככה. אמנם הראשונים מחלקים, למה אין מדובר בגמ' כלל על שירת האזינו, אבל בכל אופן ישנו צד להגיד כמותו. אמנם הדבר אינו פשוט, אבל זהו המהלך שלו.

ובשו"ת זית רענן, למהר"ר משה יהודה לייב זילברברג [חלק ב', או"ח סימן א' אות י"ד], כתב ג"כ בזה"ל, כל היכא ששינה אפילו בשורה אחת, פסול, כמו בכל הפסולין, דלא מפלגינן בין פרשה שלימה לפסוק או תיבה. אבל היכא דשינה להיפך, וכתב כדמות שירה, לא הוי שינוי אלא בפרשה שלימה. משום שכל השירות שבתורה, המה פרשיות שלימות. לכן, כל היכא שלא כתב פרשה שלימה, לא מיקרי עדיין עשאו כשירה. הוא ג"כ מדייק כך, מלשון הרמב"ם. כי כל הבעיא היא, כאשר עושים פרשה שלימה, כיון שכך הן השירות. אבל אם אתה עושה כאן דבר,

שערי יצחק – השיעור השבועי

ואחיהוד. מאפרים, ס"ה בקי ס"ו יגאל ס"ז אחינעם ס"ח ואחיעזר ס"ט מלכיה ע' ואדניה.

ועמהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות עכ"ל.

מביאים שם הרבה שמות, וישנם גם שמות אשר אינם נמצאים בשום מקום. הדבר מעניין, יש ביניהם אפילו אחד בשם סומכוס, אחד מן התנאים. רואים שהשם הזה, לא היה חדש, למרות שהוא לא מוזכר בתנ"ך. ישנם עוד שמות, אשר היו באותם הדורות. כל מיני שמות. על כל פנים, רשמו שבעים שמות, של זקנים אשר היו באותו הדור.

והנה במחזור ויטרי [במהדורא החדשה (גולדשמידט) דף תקע"ז] מובא לגבי הסימן הזי"ו ל"ך, שבפרשת האזינו.

הרי אמרנו כבר בעבר, כי זהו הסימן של פרשיות, שהלויים בבית המקדש – בזמן קרבן מוסף – היו קוראים פיסקא משירת האזינו, קצת בכל שבת. אנחנו בקריאת ס"ת, עושים כמו שעשו הלויים, אולם בבת אחת. אבל הם, חילקו את השירה לשש שבתות. ה'אזינו, ז'כור ימות עולם, י'רכיבהו, ו'ירא י"י וינאץ. ל"ז חכמו (ויש אומרים ל'ולי כעס אויב), כ"י אשא על שמים (ויש אומרים כ"י ידין). ראשי תיבות הזי"ו ל"ך.

הוא מביא [שם], דבר מפליא, בשם תשובות הגאון רבינו נסים ב"ר יעקב זצ"ל, בזה"ל, שאילתא דהזי"ו ל"ך, מאי טעמא ראשי פרקים דהאזינו בהזי"ו ל"ך? למה קבעו דוקא את הסימן הזה?

תשמעו דבר חידוש.

משום דאינהו בגימטריא שבעין ותמניא. הזי"ו ל"ך, בגימטריא שבעים ושמונה.

כנגד שבעין ותמניא צדיקי, דאיכתיבא פרשת האזינו על ידיהון.

שמעתם? ישנם שבעים ושמונה צדיקים, אשר פרשת האזינו נכתבה על ידיהם.

אלו הן. חנוך, כרמי, פלוא, אליאב, נמואל, זכור – לראובן. ימין, יכין, אהד, צחר, שאול, נמרי – לשמעון. עמרם, חנניה, נתנאל, זתוא, בן סתרי

בפרשתינו, וברב פעלים להר"א בנו של הגר"א דף ע"ד ע"ה, בשם מדרש אספיה. ויש שם שלוש נוסחאות מחולפות מעט זו מזו. וגם אני מצאתי פירוט שמותיהם, במדרש עניין חנוכה כת"י (שנעתק לפני יותר מארבע מאות שנה, עיין מ"ש עליו בס"ד בהוספות לשם הגדולים לחכמי תימן), בכמה שינויים נוספים.

ומעם מן השמות שהזכירו, לא נמצאו במקרא כמותם. ובפרט משונה קצת בעיני השם סמפוס, שהוא שם בשלושת הנוסחאות, בכלל הזקנים שמשבט נפתלי, לפי ששם זה אינו מצוי אלא בש"ס. [אגב קיבלנו מרבתינו גירסת הקריאה בו סמפוס, הסמ"ך בשורק, המי"ם שוא נת, הכ"ף דגושה והוא"ו בחולם]. ובמדרש עניין חנוכה שהזכרתי, גורס תמורתו סגעם. ושם זה חדש לגמרי, כי גם בש"ס בבלי וירושלמי ושאר ספרי חז"ל לא נזכר. וע"ע בדברינו דלקמן פרשת מסעי על פסוק ולמטה בני נפתלי נשיא פדהאל ד"ה ואפשר.

והנני מעתיקם בדקדוק כפי שהובאו בכת"י שלפני, אות באות תיבה בתיבה, זולת שהוספתי מנינים מא' ועד ע' להקל על המעיין, וזה לשונו, אבאר לך מעלת שבעים זקנים על הסדר. משבט ראובן, א' חנוך ב' ופלוא ג' וחצרון ד' וכרמי ה' ונמואל ו' וזכור. משבט שמעון, ז' ימין ח' ואהד ט' ויכין י' וצחר י"א ושאל י"ב וזמרי. משבט לוי, י"ג עמרם י"ד ונתנאל ט"ו וחנניה ט"ז וזתוא, ומשה על גביהן. מיהודה, י"ז ארח י"ח וארדון י"ט יהונדב כ' בצלאל כ"א שכניה כ"ב נחשון. מיששבר, כ"ג צוער כ"ד ועזיה כ"ה ופלטאל כ"ו יגאל כ"ז אפניאל כ"ח חגית. מזבולון, כ"ט סדר ל' ואלון ל"א ויחלאל ל"ב ואליאב ל"ג אליהו ל"ד נמשי. מבנימין, ל"ה סנאה ל"ו וכסלון ל"ז ואלידד ל"ח בני טל אחיטוב מ' ומתכה. מדן, מ"א יאיר מ"ב ועזר מ"ג ומלכיאל מ"ד אדנרם מ"ה חריס מ"ו וזכור. מנפתלי, מ"ז אלחנן מח אליקים מט אלישמע נ' סגעם נ"א זבדי נ"ב יוחנן. מגד, נ"ג חגי נ"ד וזכריה נ"ה שוני נ"ו וקנז נ"ז מתתיה נ"ח אמריהו. מאשר, נ"ט שמואל ס' שלום ס"א פשחור ס"ב שלומי ס"ג שכניה ס"ד

– ללוי. זרח, חצרון, יונדב, בצלאל, שפטיה, נחשון – ליהודה. צהר, עזא, יגאל, פלטי, עתניאל, חגית – ליששכר. סרד, אלון, אהליאב, אליהו, נמשי, סודי – לזבולון. שניאה, כסלון, אלידד, אחיטוב, אחיאל, מתניה – לבנימין. יעזר, יאיר, מלכיאל, אדנירם, אחירם, זכור – לאפרים. גדליה, יגאל, אחינועם, אחיעזר, דניאל, שחי – לדן. אליוחנן, אליקים, אלישמע, סומכוס, זבד, יוחנן – לנפתלי. חנני, זרחי, שוני, קני, מתתיהו, זכריהו – לגד. פשחור, שלומי, שמואל, שלום, שכניהו, אחיהו – לאשר. הרי ע"ב, ששה לכל שבט.

משה, יהושע, כלב, אלעזר, איתמר, פנחס, הרי ע"ח זקנים, כמניין אותיות של הזי"ו לך. רישי פרקים דשירתא.

הדבר אינו לחנם.

בהערות שכתב המוציא לאור [שם הערה 6], הוא שואל כמה שאלות. וז"ל, לכאורה אינו כפשוטו, שהרי כמה וכמה בני שבטים מנויים כאן, וכולם מתו במצרים, כדכתיב זימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא. וכתבו המפרשים, שמתו כל השבעים נפש. וכן מוכח מב"ב דף קכ"א ע"ב, 'אחיה השילוני ראה את עמרם, וש"מ דהדור הקודם לעמרם מתו כולם קודם עמרם. ועמרם עצמו מנוי כאן, והוא מת נ"ו שנה קודם יציאת מצרים.

וכן מנויים כאן כמה נשיאים ואבותיהם, שהיו בין מתי מדבר, ולא חיו בזמן כתיבת משנה תורה [אמנם יש לדחוק רכל אלו היו בפרשת המרגלים בני יותר מששים ולא מתו, כיאיר בן מנשה, ב"ב שם]. וכן יגאל המנוי כאן לשבט יששכר הוא, כפי הנראה, יגאל בן יוסף מהמרגלים, ומת ברשעו.

ובעל כרחנו, שכוונת הגאונים במה שכתבו כאן, שנכתבה פרשת האזינו ע"י צדיקים אלו, היינו שכל אחד מאלו, אמר בשעתו ברוח קדשו מקצת משירה זו. ומשה רבינו חיבר ואסף דברי השירה, והכניסה לתורה שבכתב.

ומיהו יתכן גם שכל אלו המנויים כאן אינם אלא אנשים שהיו קרואים ע"ש זקניהם, ונסתלקה

התמיהה. ויש לדבר סיוע מרשימות הע' זקנים שבילקוט, ראה הע' הבאה, ושם הרי בודאי מדובר באנשים שחיו בדור המדבר, ואפ"ה מנויים שם כמה שמות בני השבטים.

מה שהבאנו בנפלאות מתורתך, שמות שבעים זקנים, ומה שכתוב פה במחזור ויטרי, זהו כמעט מקביל אותו הדבר, אולם רואים שישנן הבדלים. הרי התפלאנו, למה בשירת האזינו, ישנן דוקא ששים ושבע שורות? מדוע קבעו כך?

חושבני, יכול להיות, כי המסורת שלנו [התימנים], על פי הרמב"ם ועפ"י בן אשר, שזה ששים ושבע שורות, וכך כתב גם הר"מ המאירי בקרית ספר, היא מפני טעם זה ש'נכתבה פרשת האזינו על ידיהם'. דהיינו, כל אחד אמר, חלק קטן מן השירה. יכול להיות, כי כל אחד אמר פסוק מן השירה, או מקצתו. ולפי דעת הרמב"ם, צריכים להגיד כי הוא סובר, שלא שבעים ושמונה זקנים, אלא ששים ושבעה.

ולכן בעת אנו מבינים, למה ישנן שורות שהן ארוכות, כגון זכור ימות עולם וגו', מכיון שאותו אחד אמר את הכל. לכל אחד, צריך לתת בערך שורה. א"כ ההוא אמר זכור ימות עולם וגו', לפי הסדר, וממילא זאת כבר איננה שאלה, למה הדבר כך? כיון שככה הדבר היה מכוון.

כך נראה לי. ואם שגיתי, השם הטוב יכפר בעדי. [מרן שליט"א פונה למשתתפי השיעור בשאלה:] האם אתם מקבלים זאת? הדבר נראה לכם רעיון טוב?

אני רואה כי אתם שמחים, אזי זה 'פיקודי י"י ישרים משמחי לב'. שמע מינה.

שאלה מהקהל: אבל ישנם פסוקים, אשר נפרשים על שתי שורות?

תשובת מרן שליט"א: זה מתאים למה שאמרתני. בפסוק האחרון, מהשלושה הארוכים, האחד אמר 'מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה', ואת ההמשך אמר מישהו אחר. הוא ג"כ אמר את שני הדברים ביחד, או את ארבעתם. הרי איננו יודעים, לא נכתב הדבר בהדיא.

אולי נדייק יותר, יתכן כי הראשון אמר את ההתחלה ואת הסוף, והשני אמר את ההמשך.

שערי יצחק – השיעור השבועי

משיכה גדולה, ושיהיה עי"ז ריוח פחות מתשע אותיות, בשני הצדדים. וכך יהיה כשר, לכולי עלמא.

הרי שיעור ריוח פרשה, הוא תשע אותיות. א"כ תעשה פחות מתשע בצד ימין, ופחות מתשע בצד שמאל, ואז מצד אחד נשאר לנו ריוח מצד ימין ומצד שמאל, כפי שאמרנו שישנו בכך איזה עניין, כי 'זאעידה בס' זה השמים והארץ שהם 'עדים', או הנשמה והגוף, א"כ ישנו ריוח, ובולט שזה לא אותו הדבר. מעט ריוח מצד זה, ומעט ריוח מצד זה. רואים שהשורות הן יחסית צרות, בכדי להמחיש את העדות, שני עדים הניצבים מימין ומשמאל. ומצד שני, אין כאן ריוח פרשה, כיון שזה פחות מתשע אותיות.

שאלה מהקהל [הרב שאול הי"ו]: אבל לדעת הט"ז, זה כן יהיה 'פרשה'?

תשובת מרן שליט"א: בסדר. א"כ מה נעשה? הרווחנו עכ"פ את כל אלה, אשר חולקים על הט"ז.

שאלה מהקהל: לפי מה שהרב אמר, שצריך שני עדים, א"כ המלה האזינו השמים, לא תהיה ממש מעליהם ריוח, יהיה פחות קצת.

תשובת מרן שליט"א: יפה. אתה טוען כי המלה 'האזינו השמים', לא תהיה מקבילה, יהיה רק 'האזינו', וקצת מ'השמים'. אבל אענה לך, יהיה רק האזינו, והשמים נרמזים בריוח שלמעלה ממנה. וכן בצד שמאל, 'אמרי פי', ומעל זה נרמזת הארץ בריוח.

אבל בכל זאת צודק בני הרב שאול הי"ו, במה שטען. ואגיד לכם את ה'עוקץ' של עניין.

אנחנו אווזים, כי הפתרון הזה אינו נכון, כיון שהט"ז צודק. ולא רק שהוא צודק, אלא שכך היא ג"כ דעת הרמב"ם. דהיינו, לדידן הדבר לא יעזור.

מי שזוכר, בספר בארות יצחק על פסקי מהרי"ץ, [בקונטרס אמרת ה' צרופה, סוף פסקי מהרי"ץ חלק שני] יש לי בס"ד אריכות גדולה לגבי הנושא הזה. הבאנו שם בס"ד הרבה ראיות מן הראשונים, ומהרמב"ם עצמו – מעומק ההסבר בשיטת הרמב"ם – שהדבר הוא כפי שיטת הט"ז,

לפי הסדר, כל אחד אמר את השורה שלו. כגון בפסוק מזי רעב וגו' אמר עם חמת זוחלי עפר, ואח"כ מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה. זאת היתה השורה של ההוא. או שהיתה חלוקה אחרת, אחד אמר חצי מן השורה, או שורה וחצי, והשני שורה וחצי. אבל הדבר יסתדר כך, שכל אחד אומר לא יותר משורה אחת, והכי הרבה עוד חצי שורה. איננו יודעים. העיקר שיצא כנגד ששים ושבעה אנשים.

המשך בעניין השורות הצרות בפסוקי ואעידה בס וגו', שלפני שירת האזינו, והאם עדיף להרחיב קצת את האותיות בכדי שישארו בצדדים פחות מתשע אותיות, והתייחסות לספרי תורה שעשו כך בעבר.

לגבי השורות הצרות, שלפני שירת האזינו, הבאנו את תשובת מהרי"ץ [בשו"ת פעולת צדיק חלק ב' סימן כ"ב], שם נשאל בזה"ל, יורנו בספרי תורה הקדמונים, שבפרשת האזינו בדף המתחיל ואעידה בס, שכתוב בהן השש שיטות שקודם פרשת האזינו בשיטות קצרות, ומניחים ריוח באלו השש שיטות מצד זה ומצד זה, ואותו ריוח יש בו כשיעור פרשה דהיינו ט' אותיות. מה יהיה משפטו.

הרי ישנה כאן 'פרשה' שלא במקומה?

זאת השאלה ששאלו את מהרי"ץ, והוא ענה מה שענה. הארכנו כבר על כך בס"ד, והסברנו את העניין.

לכאורה, עלה בדעתי רעיון. אולי אפשר למצוא דרך, לעשות לכולי עלמא.

הרי מצד אחד, אלה אשר עושים שש שורות, ומרחיבים את האותיות, רואים שהדבר אינו אמיתי. קבעו שש שורות, ולהרחיב את האותיות? מצד שני, ישנם כאלה הטוענים, שיש כאן ריוח 'פרשה'.

אמרנו בס"ד כי אין צורך לחשוש לכך, כי זה רק לפי שיטה אחת, מהר"ם לונזאנו, ואף אחד אינו מסכים איתו. ועוד הרבה טענות, שהסברנו כי אין צורך לעשות זאת. אבל, אם יש לנו דרך, לעשות ככולי עלמא, למה שלא נעשה?

אפשר לכאורה להרחיב קצת את האותיות, לא בצורה בולטת, לרווח ולמשוך אותן קצת, לא

שהרווחים מצטרפים. לא צריך שכל הרווח יהיה במקום אחד.

כך בדיעבד. לכתחילה, בודאי שכאשר ריוח פרשה, צריכים לעשות 'אשר אשר אשר', אבל מה הדין בדיעבד, אם ישנן פחות מתשע אותיות בשורה אחת, ופחות מתשע בצד השני, אעפ"כ זה מצטרף. לא רק שהבאנו כך בשם הסמ"ג והמרדכי והמאירי, אלא שדייקנו כך ברמב"ם. לומר לך כי שיטת הט"ז, אינה שיטה יחידאה.

מי שיעיין שם יתפלא, כי אכן ישנם פוסקים רבים הסוברים כך. מלבד הטורי זהב.

הבאנו זאת [שם סימן י"ד מדף תק"נ] בזה"ל, וסברא זו לצרף הרווחים, הסכימו לה רבים מן הפוסקים ראשי אלפי ישראל, מינייהו רבנן דפקיעי שמייהו, דמלבד הסמ"ג, והמרדכי והמאירי שפירשו כן דברי הרמב"ם [והמרדכי הסכים לזה, כדכתב והכי נקיטינן, אבל המאירי חולק בזה על הרמב"ם], וכן הט"ז ושו"ת הרמ"ע – רבינו מנחם עזריה – [ובשם הגמ"י] והגר"א, וס' נחל אשכול, והחזון אי"ש, שהבאנו דבריהם למעלה, כן כתבו עוד, הדרושה על הטור [יו"ד סי' ער"ה אות א'], ופירש הכי כוונת המס' סופרים עיי"ש. ובט"ז כתוב שצורה זו הובאה בשו"ת מהר"ם פדואה סי' ע"ז וקילסה, ובביאור מהר"ם בנעט על המרדכי הלכות קטנות [דף ז:] ופירש כן בדעת הר"י בעל התוס' וסיים דהכי נהיגי עלמא האידינא. ובקרבן העדה על הירושלמי דמגילה פ"א הל"ט בדעת הרמב"ם. נודע ביהודה מהדו"ת סי' ק"ע.

ובשו"ת חת"ס או"ח סי' ד', ובחיו"ד סוף סי' רנ"ד, כתב על מי שרצה לפקפק בהמצאת הט"ז בזה, דדברי הט"ז הם דברי אלהים חיים מיוסדים על אדני פז וכו'. ובשו"ת הגרעק"א מהדו"ת סימן ה'. וכן פסק בספר קסת הסופר סי' ט"ז סעיף ג', ועיי"ש בלשכת הסופר שכן כתב נמי מהרש"ל בתשו' סימן ל"ז, וכ"פ עוד שם בסי' כ' סעיף ט"ז וכתב, וכן הוא מנהיגו, והסכימו לזה גדולי הפוסקים וכו'. וכ"פ בס' מלאכת שמים, כלל י"ז סעיף י"ב (ועיי"ש בכלל י"ב סק"ג), ובערוך השלחן יו"ד סי' ער"ה סוף סעיף ב', ובאו"ח סי'

ל"ב סעיף ס"ג כ', שהסכימו לדברי הט"ז רוב גדולי ישראל, וכן עושין ברוב תפוצות ישראל וכו'.

וכ"פ המשנה ברורה סי' ל"ב סקס"ד (ועיי"ש בביאור הלכה) ושמשמע בפמ"ג שגם הוא נהג לעשות כהט"ז. וכן נראה מסקנת שו"ת אבני נזר יו"ד סי' שנ"ז, לפסוק כד' הרמב"ם דהרווחים מצטרפין עיי"ש.

ובשו"ת בית שלמה או"ח סי' ח' האריך והביא שהרבה גדולים הסכימו להט"ז, ודחה דברי הגר"ז שפקפק ע"ד הט"ז בזה. ובשו"ת בית שלמה מהדו"ת סי' קמ"ט כתב, דאין שומעין למערער, ופשט המנהג כהט"ז. ומביאו מהרש"ם בדעת תורה. ובס' מאסף לכל המחנות ס"ק שי"ג. והוסיף דבשו"ת מהר"א אסאד או"ח סי' י"ג העלה ג"כ כהט"ז, וכן בס' בני יונה יו"ד סי' ער"ה. ובס' דעת קדושים ובאשל אברהם (מבוטשאטש) כתב דכיון שהמנהג כהט"ז, המשנה ידו על התחתונה ופסולין, דהמנהג מכריע ההלכה.

בקיצור, רשימה גדולה.

הערה מהקהל [הרב משה שליט"א]: ישנם שם בסימן ח"י דף תקס"א גם מחכמי תימן, מהר"י בשירי, ואולי לכן מהרי"ץ הלך בעיקבותיו. תשובת מרן שליט"א: אבל אח"כ [שם בדף תקס"ב ד"ה ומזה] סיימנו שאין ממנו ראיה יעו"ש"ב.

ובמסקנא כתבנו [בדף תקס"ג] בזה"ל, אפילו הניח פחות מט' יודי"ן כאן, ופחות מט' יודי"ן כאן, ג"כ כשר, מאחר דהריוח נשלם בין שניהם, בין בתפילין בין במזוזה. ובהמשך שם מובא, כי הדין אותו הדבר גם בספר תורה.

כי יש בזה כמה וכמה סמוכות להכשיר, דהרבה פוסקים סוברים דהרווחים מצטרפים, ולא בעינן שיעור הרווח במקום אחד דוקא.

גם יש סוברים, דמעיקר הדין, שיעור ריוח פרשה הוא פחות מט' יודי"ן.

ישנם כאלה הסוברים, כי מעיקר הדין – אלו צירופים נוספים – גם פחות מתשעה יודי"ן זאת 'פרשה'. הדבר נחשב פרשה, אפילו בלי צירוף.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שאלנו שאלה. למה בעניין זה, פתאום מהרי"ץ הסתיר את פניו? הרי ספר תורה דידן, כתב בעצמו והעלה על נס שהם 'העתק רבינו הרמב"ם'? הלא מהרי"ץ בעניינו כתב, 'חיפשתי צרי וארוכה' לספרים שלנו. כאב לו, הוא חיפש על מה לסמוך.

אפילו אם המסקנא תהיה להחמיר, בסדר, אבל לכל הפחות תזכיר את הרמב"ם, וכי זהו אינו אילן גדול להיתלות בו? עוד משענת?

והוא כותב [באות ב'] כך, והנה בהיות התמיהה על מהרי"ץ ז"ל גדולה בזה מאד, האת ביום זה דתך שוכת, ע"כ סברתי שאולי – הוא נזהר ואומר רק בלשון 'אולי' – היישוב בדברי מהרי"ץ בזה הוא כך.

הוא רוצה לתרץ את מהרי"ץ.

דרך אגב, המלים 'האת ביום זה דתך שוכת', הן כמובן מן הפיוט הידוע עת שערי רחמים וכו', שאומרים בראש השנה לפני תקיעת שופר. לכאורה, למה כתוב 'האת', בלשון נקבה? בפרשתנו [נשא] קראנו, וְאִם פָּקְדָה אֶת עַשְׂה לִי [במדבר י"א, ט"ז], אומרים חז"ל [הובא ברש"י שם] כי תשש כוחו של משה כנקבה. אולם מה שייך אצל אברהם אבינו, 'האת' ביום זה, דתך שוכת?

התשובה לענ"ד בס"ד היא, כי ישנו הבדל בין זכרים ונקבות. זכר, זה מלשון זכרון. והנשים נקראות 'נשים', מלשון נְשִׁיתִי טוֹבָה [איכה ג', י"ז]. הן שכחניות. כך הרשב"ץ כותב במגן אבות [על מס' אבות פרק חמישי משנה י"ב דף שצ"ו]. וע"ע להגר"ח פאלאגי בגנוזי חיים מערכת אל"ף אות ק"ד, ומערכת נו"ן אות מ'. לכן כתוב כאן בפיוט, 'האת' וכו' דתך שוכת. כיון שמדובר על שכחה, כתוב 'האת', יצחק מתפלא וכי אברהם הוא כמו נקבה שהיא שכחנית.

עכ"פ הוא כותב כך, דאף דמשמעות דברי מהרי"ץ בשאלה וגם בתשובה, שכל הס"ת הקדמונים שלתימנים כך נכתבו, ולפ"ז באמת הוא פליאה נשגבה על מהרי"ץ כמ"ש מרן שליט"א. אבל בעיקר הדבר אין דבר זה מוכרח לגמרי.

ישנם הסוברים, כי השיעור הוא שלוש אותיות, וי"א שתי אותיות. העיקר שרואים ריוח.

וא"כ אפי' נאמר דאין הרווחים מצטרפים, סגי בשיעור שקודם והיה אם שמוע.

ועוד, דאיכא דאמרי דבתפילין ומזוזות לא בעינן ריוח כלל בין הפרשיות, ואיכא דאמרי דעכ"פ סגי בהו פחות מהשיעור.

התכוננתי לומר זאת בשיעור, והנה הופתעתי לראות, במכתב חדש שקיבלתי השבוע ביום חמישי מאת ידידנו הרה"ג יהודה עדס הי"ו, כי הוא בדק ספרי תורה קדמונים, ומצא שישנם אכן ס"ת כאלה, שהריוח שם הוא פחות מתשע אותיות. ויישר חיליה לאורייתא, לעילא לעילא מכל ברכתא.

הוא כתב אלי בזה"ל, לכבוד הדר"ג מרן הגר"י רצאבי שליט"א.

[א] הנה שמעתי בדברי מרן שליט"א בשיעורים ממוצ"ש פר' במדבר ונשא, שבשפלנו זכר לנו והביא דברינו במכתב ודן בהם. והן אמנם נשתיר דיו בקולמוסי קצת על הדברים האמורים שם, אבל בהיות שלא רציתי להיות כמטריח ח"ו קמי הדר"ג שליט"א.

אני אומר לו, כי ח"ו איננו מטריח, אשמח מאד שיהיה עוד שקלא וטריא בנושא הזה, כי מה שאנחנו אומרים הם דברים חדשים, ורצוני שיצא הולד מלובן ומזורז. אדרבה, אם ישנן טענות, ותשובות על הדברים, כעת הוא הזמן. אם הדבר יהיה אחרי כן, אינני יודע האם נוכל לחזור אל הנושא הזה שוב. עכשיו שאנחנו עדיין בעניין, אדרבה אם ישנן הערות, אשמח לשמוע אותם. ואם לא עכשיו, אימתי.

ע"כ אמרתי לבוא לדון בקרקע רק בענין אחד, והוא בענין צורת כתיבת השורות שלפני שירת האזינו. אשר מרן שליט"א גזר אומר שיש לקיים המנהג הישן שכותבין השיטות שלפני שירת האזינו בעמוד צר, ודלא כמו שהעלה מהרי"ץ (בפעולת צדיק ח"ב סי' כ"ב) שטוב להחמיר. ותמה על מהרי"ץ, למה לא נסתייע בכאן ממנהג תימן שהעתיקו ספריהם מס"ת של הרמב"ם, כמו שכן מנהגו הטוב של מהרי"ץ בשאר דוכתו.

דהנה לשון תשובת מהרי"ץ הוא כך, שאלה יורנו בס"ת הקדמונים שבפרשת האזינו וכו' וחיפשתי למצוא ארוכה וצרי לס"ת שלנו וכו'. ופשטות משמעות הדברים הוא שבכל ס"ת הקדמונים כך היה, ולכן חיפש מהרי"ץ למצוא ארוכה וצרי לכל הס"ת התימניים שבעולם. אבל יש מקום לומר שהיו גם ס"ת קדמונים בשורות משוכות, ולשון השאלה יורנו בס"ת הקדמונים שבפרשת האזינו וכו' הכי קאמר באותם ס"ת הקדמונים שהם כך, יורנו רבינו אם כשרים אם לאו. ולשון התשובה וחיפשתי למצוא ארוכה וצרי לס"ת שלנו, היינו לאותם ס"ת שלנו שהם כן, ורבים היו כן מהס"ת התימניים, ולכן כתב בפשיטות לשון ס"ת שלנו, כיון שהיו רבים כן. אבל היו גם רבים איפכא בשורות משוכות.

וכיון שמצא מהרי"ץ לפניו שני מנהגים בס"ת התימניים, ממילא לא היה יכול לומר בנידון זה שס"ת תימן מועתקים מהרמב"ם, שהרי בס"ת של תימן עצמם, יש שתי שיטות. ובהכרח חד מינייהו הוא מעשה ידי אמן הרמב"ם זצ"ל, וחד מינייהו מעשה ידי סופרים שלא חששו לשנות מסדרו של הרמב"ם, ומאן לימא לן מה הוא מעשה ידי הרמב"ם ומה אינו מעשה ידי הרמב"ם. כך היה נלע"ד ליישב הפליאה בדברי מהרי"ץ.

הוא מנסה להיכנס כאן, במשעול צר. בודאי שזאת איננה הפשטות. ולפום קושטא אינני חושב שהדבר נכון. אבל רק נגיד, את המהלך שלו.

נכון שמהרי"ץ כותב בלשון, 'ספרי תורה הקדמונים', אולם כיון שישנה שאלה, למה מהרי"ץ לא מביא את 'הרמב"ם', הרי הם העתיקו זאת מהס"ת של הרמב"ם – מהיכן הם עשו זאת צר? בטח שזה מהרמב"ם – אלא הוא עונה תשובה, כי אולי לא כולם עשו כך. שמא חלקם עשו כך, וחלקם לא עשו. אם כן, כאשר אני רואה כי ישנם ספרים ככה, וישנם ספרים אחרת, הדבר סימן כי אי אפשר להגיד שזהו מהרמב"ם, כיון שחלקם לא עשו כך. ככה הוא מנסה לתרץ.

כעת תשמעו, מה שהוא כותב בהמשך דבריו [אות ג']. וז"ל, ובחשקי לעמוד על בירורן של דברים אלו, בדקתי בס"ת התימניים העתיקים מאד – הוא שלח אלי צילומים מן הספרים הללו, ויישר חיליה לאורייתא – הנמצאים כיום בבריטיש מוזיאום. כל הס"ת הנ"ל כתובים בכתיבה התימנית הקדומה.

הכתיבה התימנית הקדומה, אחד מסימני ההיכר, שהאות הקו"ף הרגל דבוקה לגגה. ויוד האל"ף, נוגעת בה יותר מדאי. כפי שמהרי"ץ מדבר, במקום אחר [בשו"ת פעולת צדיק ח"א סי ק]. רואים גסדכן שהם ספרים עתיקים, אף מזה שהם לא מתוייגים כלל וכו'. כפי הסדר של קדמונים. וכבר כתב הרמב"ם בתשובה כי יש ארצות שהפסיקו לעשות תגין וכו'. ואכמ"ל.

ולפי דברי הרושמים בקטלוג זמנם סביבות שנת ה'ר. דהיינו לפני כשש מאות שנה.

וסימנם שם, א.ר. 1453, 1454, 1455, 1458 (ויש שם עוד ס"ת אחד בכתיבה תימנית קדומה ולפ"ד הרושמים בקטלוג זמנו כנ"ל, אלא שבדיוק יריעה זו של האזינו הוחלפה שם ביריעה חדשה). והנה ראיתי שבס"ת אלו, עשו אמנם עמוד צר, אלא שדקדקו בדבר שלא להניח שיעור פרשה לא לפני ולא אחרי, אלא לעולם הריוח הוא פחות מג"פ אשר, ועל הרוב הריוח הוא גם פחות מט' אותיות קטנות. וכמו שיצורף להלן צילומים מס"ת הנ"ל.

ובכן זכינו להצדיק את הצדיק דמעיקרא, ולהבין דברי קדשו של מהרי"ץ, שלא לחינם לא הביא ראיה מס"ת התימניים שמועתקים מן הרמב"ם, אחר שנמצאים ס"ת שדקדקו מאד שלא להניח שיעור ריוח פרשה כנ"ל, א"כ בודאי י"ל שגם ס"ת הרמב"ם כך היה. ומאן מפיס, אחר שבתימן גופא לא היה מנהג ברור בדבר בס"ת, וע"כ אין מקור ממנהג תימן להקל כשהניח שיעור ריוח פרשה לפני או אחרי.

ד] וע"פ זה לכאורה ראוי להיות ההוראה למעשה לבני תימן המחזיקים במנהגי אבותיהם, לעשות טור צר קודם שירת האזינו, כמו שהיא הוראתו של מרן שליט"א, ולא באותיות

לשמאל מהשורות שלמעלה כשיעור ג"פ אשר שלמים.

ס"ת ב.מ.א.ר.1458. גם בס"ת זה ניכר שאין ג"פ אשר לפני ואחרי האזינו, ואולי גם תשע יודיין אין שם.

א"ד הכותב יהודה עדס.

במדה מסויימת הדבר נכון, רואים שבספרים הללו כתוב כך, אבל מי שיעיין בהם יראה, כי הם הסתבכו בדבר אחר. קשה להראות לכם את הצילומים, כיון שהם שחורים ולא תראו בבירור, אבל רואים עכ"פ כי הריח בצדדים הוא קטן. ברם, מי שיראה, בפסוק 'זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור. שאל אביך וגו', כמעט יש לו ריח רק של שלוש אותיות. כיון שעשו זאת צר, עמוד קטן, במלים 'זקניך ויאמרו לך' אחד מן הסופרים יצא בכלל מן השורה, כתב תיבת 'לך' בחוץ, כי היה לו עמוד מדאי צר. אינני חושב, שהדבר נכון. לא משמע כך.

חושבני לאידך גיסא, כי יהיה לנו מכאן חיזוק, שמהרי"ץ סובר, כי פחות מתשע אותיות זה לא עוזר. כל מה שהבאנו לעיל, הרבה מן הפוסקים – וכן הדיוק מן הרמב"ם – שסו' כמו הטורי זהב, גם למהרי"ץ היה פשוט כך. הרב עדס חושב, כי פחות מתשע אותיות, אי אפשר לצרף. הוא יצא מתוך הנחה פשוטה דלא כהט"ז. אבל אנחנו אומרים ההיפך. מהרי"ץ ראה את הספרי תורה האלה, ומבחינתו השאלה נשארת אותו הדבר, כיון שהרווחים מצטרפים. מבחינת מהרי"ץ, אין הבדל אם יהיה אשר אשר אשר, או שיהיה פחות. אם ישנו ריח, גם פה וגם פה. ואפילו פחות מתשעה יודיין.

ומה שיש מרבני הספרדים טוענים כי דעת מרן הש"ע דלא כהט"ז, כבר ביארנו שם בקונטרס אמרת ה' צרופה (סימן ח' דף תקל"ז) שאין ממנו ראייה.

וכך אולי גם אפשר לדייק מלשונו, בשו"ת פעולת צדיק [שם], כי מהרי"ץ החשיב גם את זאת ריח פרשה. לכן, לא צריכים להידחק בכך.

מהרי"ץ כתב בזה"ל, ומניחים ריח באלו השש שיטות מצד זה ומצד זה, ואותו ריח יש בו

משוכות – עלה גם לו הרעיון שאמרת. אבל הוא אומר – רק שיש לזהר להוסיף בזה עוד פרט, להזהר שלא להניח ריח שיעור פרשה מימין או משמאל, עכ"פ שלא להניח שם ריח כשיעור ט' אותיות גדולות. וזה ע"י שיעשה העמוד של שירת האזינו צר יחסית כפי ערך, כמו שהוא בס"ת העתיקים הנ"ל (וכמו שהזכיר גם מרן שליט"א באחד השיעורים, שגם זה אין לשנות המנהג שעמוד של שירת האזינו הוא צר מאד יחסית), או לחילופין ע"י שימושך מעט את האותיות. אבל רק משיכה מעט ולא הרבה, שלא יתקלקלו צורות האותיות. וע"ד שעשו בס"ת התימניים העתיקים.

מה שכתב בשמי לעשות העמוד של שירת האזינו צר מאד בדוקא, תמהתי עליו, מאין הבין כך. אדרבה דעתי שכדאי מאד להרחיבו, וכמו שעוד יבואר בס"ד.

[ה] והנה אנכי הצעיר בדקתי רק בס"ת התימניים העתיקים שיש בידי, שהם אותם שבבריטיש מוזיאום הנ"ל. ומסתמא מרן שליט"א יש בהישג ידו עוד ס"ת תימניים עתיקים (כגון ס"ת אלבם שהזכיר בשיעורים וראיתי צילום של עמוד אחד שלו ואולי גם עוד) ויוכל לעמוד על בירור הדבר יותר.

ואצרף בכאן צילומי הס"ת התימניים שבאו לידי וכו'.

ס"ת ב.מ.א.ר.1453. בס"ת זה ניכר שגם מימין וגם משמאל אין ריח אפי' כתשע אותיות קטנות.

ס"ת ב.מ.א.ר.1454. בס"ת זה יש לפני ואחרי ריח גדול, אך פחות מג"פ אשר. לשם השוואה הוספתי צילום של המילה "אשר" (מתוך הכתיבה של ס"ת זה עצמו) לפני ואחרי השורה האחרונה, ורואים בבירור שאין שיעור ג"פ אשר לפני ואחרי, כדלהלן. בצילום הרצ"ב ניכר לעינים שאין ג"פ אשר שלמים לפני ואחרי.

ס"ת ב.מ.א.ר.1455. בס"ת זה בצד ימין ברור שאין ג"פ אשר, ובצד שמאל ג"כ אין ג"פ אשר, כנראה בצילום דלהלן בו הוספו ג"פ אשר בסוף השורה האחרונה, וניכר שאין האזינו בולט

כשיעור פרשה דהיינו ט' אותיות. מהרי"ץ לא כתב, 'אשר אשר אשר', אלא שישנו ריוח והוא מצטרף. למהרי"ץ היה פשוט, שזה מצטרף, כפי שאנחנו אומרים.

ממילא, הפתרון הזה איננו פתרון. ואדרבה, כך נכנסים ליותר שאלות. דהיינו, חושבני כי עדיף – מצד אחד – להגדיל את הדף. כי מצד אחד, בספרי תורה הקדמונים הללו רואים, שבין זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, לבין שאל אביך וגו', כיון שהדף הוא צר, עשו ריוח קטן מאד. והאמת היא, שמהרמב"ם רואים כך. מה שקדמונינו עשו, מצד הדין הוא בסדר, אי אפשר ח"ו לערער על כך. למרות שהריב"ש, ועוד הרבה פוסקים, פוסלים זאת. אבל שוב הפעם, לא היתה להם את המסורת שלנו, לא היה להם את הס"ת של הרמב"ם. הם סוברים, כי אם אתה עושה שורות ארוכות, הינך חייב להשאיר ריוח, לכל הפחות תשעה יודי"ן. אבל רואים בס"ת הללו, כי הם לא השאירו תשעה יודי"ן, ואפילו יש שהסתבכו קצת, ויצאו מחוץ לשורה. ישנו ספר תורה, שאת כל המלה 'לך' – מלה שלימה – הוא יצא מחוץ לשורה, כמו שאמרנו. לא היה לו מקום בשורה. ובקושי הוא השאיר באמצע ריוח. הפוסקים אומרים, שצריך להיות ריוח באמצע השורות הארוכות, תשעה יודי"ן.

רואים שהם מצמצמים את האותיות בשורות הללו. ולכאורה היה יותר טוב שיתלו כמה המלים בין השיטין, וכפי שנהגו בלא"ה בדורותיהם כשאירע לסופר דילוג. אך כנראה בנ"ד לא רצו לעשות כך, שאם כן מהפך הדבר לקבע, כאילו צריך לעשות כך, כמו שישנן אותיות תלויות במקרא, כגון 'זיהונתן בן גרשום בן מנשה' בשלהי ספר שופטים, נו"ן תלויה. ועי"ן תלויה בתהלים 'יכרסמנה חזיר מיער'.

מי שידייק ברמב"ם, יראה שכתב [בפרק שמיני מהל' ס"ת הלכה ד"ן בזה"ל, צורת שירת האזינו, כל שיטה ושיטה יש באמצע ריוח אחד, כצורת הפרשה הסתומה.

הרמב"ם לא כתב, שתעשה ריוח פרשה סתומה, אלא 'כצורת' פרשה סתומה. א"כ צורה הרי יש

פה. זה נראה, כמו פרשה סתומה. הרמב"ם לא מונה את המקומות הללו, בין הפרשיות הסתומות. כמו פיסקא באמצע הפסוק, כגון [בראשית ל"ה, כ"ב] וַיְהִי בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר, או [במדבר כ"ז, א'] וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּגְפָּה. שירת האזינו, לא כלל בין הפרשיות הסתומות, כי רק יש להם צורה של סתומה.

אמנם אין מכאן ראיה ממש, שהרי אפילו אם היתה כוונתו להניח ריוח כשיעור פרשה סתומה, לא היה מונה זאת בכלל הפרשיות, כי ריוח זה אינו מדין פרשה אלא מדין שירה, ודי במה שביאר כיצד צורת השירה. כמו לגבי הרווחים שבתוך שירת הים. אך מ"מ גם שם אין צורך כשיעור ריוח פרשה.

והדבר עכ"פ הוא מוכרח מצד עצמו. בטוח שבס"ת של הרמב"ם, כך הוא עשה. הוא לא עשה ריוח רגיל של פרשה סתומה. כי הרמב"ם כתב בפרק תשיעי [הלכה י"ן] בזה"ל, ספר תורה שכתבתי אני, רוחב כל דף ודף מדפיו ארבע אצבעות. ושירת הים ושירת האזינו, רוחב כל דף משתייהן שש אצבעות.

א"כ בשירת הים, וגם בשירת האזינו, הרמב"ם הוסיף עוד רק שתי אצבעות. נשאר לו אצבע מצד ימין, ואצבע מצד שמאל. אין לו מקום, לעשות ריוח פרשה. בודאי שהרמב"ם לא חשב בכלל, שישנו עניין לעשות כאן ריוח פרשה.

ולגבי 'זאעידה', נשארו הרווחים בצדדים. וכפי שאמרנו, אנחנו סוברים כי לדעת הרמב"ם, זה מצטרף. אין כאן שיקול, להחשיב זאת בתורת פרשה. אולי מי שירצה, בתורת הידור וחומרא, שיעשה זאת, אבל הוא יסתבך בשאלות יותר גדולות וחמורות, כי לא יהיה לו מקום. יותר טוב לעשות דף גדול, שיהיה ריוח פרשה, וכפי שאומרים הרבה פוסקים. זה בודאי בבחינת 'מהיות טוב, אל תיקרא רע'. ובפרט, שלא יצאו לו מלים מחוץ לשורה.

הלכה למעשה, לגבי ספר תורה כזה, אם הסופר דילג מלה בסוף השורה, מעיקר הדין אם הוא כותב אותה בין השיטין, הס"ת כשר. אמנם אסור לצאת מחוץ לשורה, אבל בדיעבד, אם הסופר

שערי יצחק – השיעור השבועי

בעניין כתיבת התיבה 'הלי"י' תגמלו זאת, והוכחה עשרים ושש שהכתר בן אשר הנמצא כיום איננו הכתר אשר היה לנגד עיני הרמב"ם.

הנני רואה שהזמן קצר והמלאכה מרובה, ע"כ אסיים רק בדבר אחד קטן.

רציתי להביא את המכתבים, ששלחו אלי הרב אהרן גבאי הי"ו, והרב יהושע ינקלביץ הי"ו, ולהשיב עליהם. אבל אין זמן כעת. אגיד רק דבר קטן, ששייך לעניין שלנו.

כותב 'אברך צעיר' – הרב יהושע ינקלביץ, מסתתר תחת השם הזה – בסוף מכתבו בזה"ל, לגבי הלי"י במלה אחת.

כבר דיברנו בס"ד לגבי הפסוק הזה, הלי"י תגמלו זאת. אמרנו שישנן כמה דעות, כיצד לכתוב את המלה 'הלי"י'. אנחנו כותבים, הלי"י – מלה אחת. וישנם כאלה העושים, ה לי"י. וישנם העושים, הל י"י. כפי שאמרנו, המסורת העיקרית היא לכתוב הלי"י, מלה אחת. וכפי שגם מהר"ם לונזאנו אומר, שצריך להיות הלי"י מלה אחת, אבל, מה אעשה שבספרים שלנו לא כתוב כך. יעו"ש בספרו אור תורה.

כתב על זאת הרב ינקלביץ כך, אכן כתוב שם בספר החתום כך, וכן מנהג התימנים והאשכנזים לפנים. לאשכנזים פעם, היתה את המסורת הנכונה.

אך באשר זה נידון בדברי חז"ל (בירושלמי מגילה ומסכת סופרים), מסתברא שהכריעו בזה כשאלה של הלכה, ולא כשאלה של מסורת שבה דעת בן אשר מכרעת ע"כ.

כיון שהזמן קצר, לא אענה ממש על כך. אבל זהו דבר חשוב מאד. אני רק 'סוגר' את הנושא הזה.

ברמב"ם שהבאנו מקודם [בפרק ח'], כתב הרמב"ם לגבי שירת האזינו בזה"ל, ואלו הן התיבות שבראש כל שיטה ושיטה.

האזינו, יערף, כשעירם, כי, הצור, אל, שחת, הלי"י וכו'.

'בספר החתום' היינו, בספר שהרמב"ם חתם עליו 'הוגה מספרי אני משה ב"ר מימון, כתוב הלי"י, מלה אחת. כפי שאנחנו כותבים. גם בספרים מתימן, כתבי יד, כתוב ברמב"ם 'הלי"י' מלה

כתב מלה שלימה מחוץ לשירה, מדוייק מדברי הרמב"ם – וכך מובא בשלחן ערוך [יו"ד סימן רע"ג] את לשון הרמב"ם – שכתב [בפרק ז' הלכה ו'] בזה"ל, נודמנה לו תיבה בת שתי אותיות, לא יזרקנה בין הדפיין, אלא יחזיר לתחילת השיטה.

בנדון דידן, הסופר לא יכל לכתוב את המלה הזאת בהתחלת השיטה הבאה, כיון שהמדובר בשירת האזינו, שיש סדר קבוע לראשי השיטין. לכן הוא היה צריך לכתוב אותה שם מחוץ לשיטה.

נודמנה לו בתוך השיטה תיבה בת עשר אותיות, או פחות או יתר, ולא נשאר מן השיטה כדי לכתוב את כולה בתוך הדף, אם יכול לכתוב חציה בתוך הדף וחציה חוץ לדף, כותב. ואם לאו, מניח המקום פנוי, ומתחיל מתחילת השיטה. תשאיר פנוי, ותעבור לשורה הבאה.

אבל אומר הרמב"ם בסוף [בהלכה ט'], כל הדברים האלו, לא נאמרו אלא למצוה מן המובחר. גם הנושא שלנו בכלל זה. דהיינו, בדיעבד, אפילו מלה שלימה מחוץ לשירה, זה כשר. אבל, למה להיכנס לשאלות של בדיעבד?

ומפורש בספר קול יעקב [סימן רע"ג ס"ק י"ג] בזה"ל, אפילו כתב תיבה שלימה חוץ לדף, אם הוא בסמוך לכתב השיטה, כשר בדיעבד. דהיינו, שהתיבה תתחבר לסוף השיטה. כי אם התיבה תהיה באמצע הגליון, לא נדע להיכן היא שייכת, לדף הזה או לדף הבא. תצמיד אותה לדף הזה, ואז רואים שזהו ההמשך.

רק שלא ימלא הכתב כל הגליון שבין דף לדף, שאז לא ידע הקורא אם לקרות התוספת לתחילת השיטה שבדף הב', או לסוף השיטה שבדף הא'. אבל כל שניכר מקומה, בין בתחילה בין בסוף, כשר בדיעבד.

ומובאים שם המקורות לכך, מלאכת שמים כלל י"א אות ז' בבניה, קסת הסופר סי' י"ד אות ח', אניה דיונה פרק ט"ז או ה', אמרי שפר כלל ט"ז אות ג'.

וכפי שאמרנו, כך מדוייק מלשון השלחן ערוך והרמב"ם. אפשר עכ"פ להבין זאת כך.

אחת. אולם בן אשר, מחאלב, כותב זאת בשתי תיבות. מה הדבר אומר?

זאת הוכחה מספר עשרים ושש. הרמב"ם כתב הלי"י במלה אחת, ובבן אשר כתוב בשתי מלים. הדבר סימן, שזהו אינו ה'בן אשר' שהיה לנגד עיני הרמב"ם. היגענו כעת כבר בס"ד להוכחה מספר עשרים ושש, כי הכתר של בן אשר, מהדורא בתרא, הוא זה שהיה לפני הרמב"ם. ולא הידוע כיום. גם שם כתובה שירת האזינו, בששים ושבע שורות – כמו בכתר המצוי כיום – אבל לא לגבי הפרט הזה, דהיינו בעניין תיבת הלי"י. או שבן אשר שינה את דעתו, או שהוא לא הגיה זאת. עכ"פ בספר השני של בן אשר, היה כתוב כך, וזהו מה שהיה לנגד עיני הרמב"ם, וממנו אלינו.

זאת הוכחה נוספת, אשר מצטרפת לכל ההוכחות.

בקשת עזרה והתרמה עבור אחד מידידנו הי"ו.

אנחנו כבר מסיימים.

אחד מידידנו, תלמיד חכם חשוב מאד, ממש"ת"ח מופלג, נמצא במצוקה גדולה. על-דרך מה שכתוב, חָלִינוּ הוּא נֶשָׂא [ישעיהו נ"ג, ד']. ת"ח שסובל מאד, מבחינה רפואית, השם ירחם. וגם כעת – לא רק זה – מצטרף העניין של נישואין במשפחה, והחובות רובצים עליו. לכן ידידנו הרב אלעזר יוסף הי"ו נמצא פה, כי צריכים לעשות מגבית.

צריכים לדעת, מי שנותן צדקה למטרה הזאת, הוא נותן את צדקתו לכתובת הנכונה. זה ממש צדקה במקום הנכון, במדה במשקל ובמשורה. כל אגורה, כל כסף פה, ניתנת למשפחה הזאת, שהם ב"ה משפחה של תלמידי חכמים וצדיקים ויראי שמים. העזרה גדולה מאד. זהו מישהו המקורב אל הקהילה שלנו, וזאת זכות גדולה להשתתף במצוה הזאת.

ויתברכו כל המסייעים בשפע ברכות, ממעון ברכותיו יתברך. אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

"מנויים לחיים"

ניתן לעשות מנוי חדשי (בהו"ק או בכ"א), לקבלת חוברות "שערי יצחק" מדי חודש לביתכם דרך הדואר.

לציבור הקדוש!

עריכת השיעורים בטוב טעם ודעת, הדפסתם והוצאתם לאור, כרוכות בעלויות רבות!

על כן הננו פונים אל כל אחד ואחד, לסייע לנו בהוצאות מרובות אלו

עלות הקדשת שיעור: 500 ₪
ל"מנויים לחיים" – 300 ₪ בלבד.

ומן שמיא תבורכו בכל מידי דמיטב,
בני חיי ומזוני.

בברכת התורה
הנהלת יד מהרי"ץ
טלפון: 050-4140741.

לק"י

הננו להודיע בזאת כי
השיעור השבועי הקבוע

של מרן הגאון
הרב **יצחק רצאבי שליט"א**
פוסק עדת תימן

מח"ס שלחן ערוך המקוצר ח"ה, שו"ת עולת יצחק ג"ה ועוד

ממשיך להתקיים מדי מוצאי שבת קודש

עכשיו בחדשי הקיץ

השיעור מתחיל בשעה 21:30

בבית המדרש "פעולת צדיק"

רח' המכללה (מהרי"ץ) 4 בני ברק

(פינת רח' בירנבוים 2 ליד "שוק השומר")

ציבור האברכים בני הישיבות
וכלל שוחרי התורה מוזמן

שיעור שכולו חידוש - ממנו תצא מלא וגדוש

נשארים מחוברים למסורת ולמנהגים

שערי יצחק "מנויים לחיים"

הצטרף עכשיו כמנוי חדשי לקבלת השיעורים השבועיים של מרן הגאון הרב **יצחק רצאבי שליט"א** - פוסק עדת תימן המתקיים מדי מוצש"ק בבית המדרש "פעולת צדיק" ב"ב. השיעורים כוללים עניינים רבים במנהגי ומסורת יהדות תימן, חידושי הלכות ואגדות, מוסר והשקפה, מעשיות ופרפראות ועוד.

בתרומה ע"ס 50 ₪ לחודש (בהוראת קבע, בציקים או בכרטיס אשראי), תקבל לביתך את חוברות השיעורים השבועיים, בצירוף דיסק לצפייה או להאזנה של שיעורי אותו חודש.

ניתן להירשם מכספי מעשר

כולל מפתח נושאים, מראי מקומות וחלק השו"ת

לפרטים והרשמה:

מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק,

טלפקס: 03-5358404, ישיר: 050-4140741.

ניתן להקדיש כל שיעור לרפואה והצלחה או לעילוי נשמת. ההקדשה תופיע ע"ג החוברת וכן בתחילת השיעור בוידאו.